

POSTANOWIENIE

28 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak

na posiedzeniu niejawnym 28 lipca 2023 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa P. Z.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z 17 lutego 2022 r., I ACa 615/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca Bank S.A. w W. powołała się na występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne dotyczące: a) dopuszczalności obciążenia strony skutkami prawnymi wyroku, które nie dotyczyłyby jej w razie jego niezaskarżenia w kontekście art. 384 w związku z art. 365 § 1 k.p.c.; b) oceny, czy informacja o sposobie ustalania przez bank tabeli kursów, ma charakter informacji „istotnej” dla konsumenta, pozwalającej na oszacowanie konsekwencji ekonomicznych umowy, z uwzględnieniem ust. 2 załącznika do dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29); c) dopuszczalności uzupełnienia stosunku prawnego umowy kredytu indeksowanego do kursu waluty obcej, jeżeli sankcja nieważności nie odpowiadałaby kryterium proporcjonalności.

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała uznać, by w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiła powołana przyczyna kasacyjna.

Sformułowane przez skarżącą wątpliwości – w zestawieniu z przedmiotem sporu i zarzutami skargi – odnosiły się przede wszystkim do konsekwencji zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień umownych ucieleśniających ryzyko walutowe i odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty indeksacji na złote polskie i odwrotnie.

Materia ta była wielokrotnie podejmowana w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych.

W orzecnictwie tym w szczególności wyjaśniono, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od postanowień umowy wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo). Z judykatury tej wynika, że zasadnicze znaczenie ma nie tyle informacja co do sposobu, w jaki bank określa stosowany przez siebie kurs tabelaryczny, lecz to, czy warunki umowy z konsumentem zapewniają, że kurs ten, determinujący wielkość świadczenia konsumenta, kształtowany jest przez bank w sposób obiektywny i wyłączający arbitralność. Skarżąca nie przedstawiła jednocześnie dostatecznie pogłębionej argumentacji, która wskazywałaby, jakie znaczenie z tego punktu widzenia należałoby przywiązywać do akcentowanego we wniosku ust. 2 lit. c) załącznika do dyrektywy 93/13, który – jak wynika z jego treści – dotyczy transakcji w obrocie papierami wartościowymi, instrumentami finansowymi lub innymi produktami lub usługami, których cena jest związana ze zmianami notowań giełdowych indeksu lub stopy rynku finansowego, względnie umów kupna lub sprzedaży walut.

Za pozbawioną atrybutu nowości należało uznać również materię związaną z dopuszczalnością zastąpienia nieuczciwych warunków umownych dotyczących sposobu ustalenia kursów waluty indeksacji przez odesłanie do kursu średniego NBP (art. 358 § 2 k.c.). Wywody wniosku pomijały, że rozwiązanie takie – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem – wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdyby brak substytucji narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie

niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 i przywołane tam orzecznictwo). Na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych odsyłających do kursu waluty wynikającego z tabeli bankowej odesłaniem do kursu średniego waluty indeksacji ustalanego przez Narodowy Bank Polski, względnie ogólnie pojmowanego „kursu rynkowego” (uczciwego), Sąd Najwyższy zwraca uwagę w ugruntowanej judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z dnia 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22 i z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22).

Pogląd ten znajduje wsparcie w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, *M.B.,U.B., M.B. przeciwko X S.A.*, ECLI:EU:C:2023:216, w którego sentencji stwierdzono m.in., że przepisy dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem mógł zarządzić lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w tej umowie poprzez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do rozważanej umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań. W wyroku tym przyjęto również, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykluczył również dokonywanie przez sąd krajowy takiej wykładni umowy, która zmierzałaby do łagodzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, nawet jeżeli wykładnia taka odpowiadałaby wspólnej woli stron, czego *in casu* nie wykazano (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P., B.P. przeciwko „A.”*, ECLI:EU:C:2021:934).

W judykaturze uznano również – w kontekście rozważanej we wniosku sankcji „odfrankowania” kredytu, tj. utrzymania umowy w mocy z pominięciem

indeksacji – że wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe i przemawia za jej całkowitą nieważnością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W odniesieniu do podniesionego we wniosku problemu procesowego (art. 384 w związku z art. 365 k.p.c.) należało natomiast zważyć, że – jak wyjaśniono w powoływanym także w skardze wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia

2019 r., II CSK 353/18, OSNC 2020, nr 6, poz. 51 – zakaz uchylenia lub zmiany wyroku na niekorzyść skarżącego w wypadku, gdy druga strona nie wniosła apelacji, oznacza, że sytuacja prawna skarżącego po uchyleniu lub zmianie wyroku nie może być gorsza (mniej korzystna) dla niego niż była przed tym uchyleniem lub tą zmianą, przy czym punktem odniesienia dla oceny, czy doszło do uchylenia lub zmiany wyroku na niekorzyść skarżącego, są skutki prawne wyroku. W późniejszym orzecznictwie sprecyzowano natomiast, że zasadniczym z tych skutków jest prawomocność materialna wyroku (art. 365 w związku z art. 366 k.p.c.). Przy analizie, czy rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji prowadzi do pogorszenia sytuacji prawnej skarżącego naruszając zakaz *reformationis in peius*, nieodzowne jest zatem rozważenie granic przedmiotowych prawomocności materialnej wyroku i dokonanie oceny, czy z uwzględnieniem tych granic sytuacja apelanta - po wydaniu wyroku przez sąd drugiej instancji - jest gorsza aniżeli przed złożeniem apelacji, tj. czy apelant został obciążony skutkami prawnymi wyroku, które nie dotyczyłyby go w braku zaskarżenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2022 r., I CSK 299/22).

Zgodnie z wielokrotnie wyrażanym w orzecznictwie i nauce poglądem, prawomocność materialna wyroku w obu jej aspektach - mocy wiążącej i powagi rzeczy osądzonej - odnosi się do rozstrzygnięcia o żądaniu stanowiącego element sentencji, nie obejmuje natomiast rozważań zawartych w uzasadnieniu co do kwestii wstępnych, które sąd musi zbadać dążąc do orzeczenia o żądaniu pozwu, w tym trafności podnoszonych w sprawie merytorycznych zarzutów (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2017 r., I CSK 464/16 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2021 r., II CSK 9/21 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo). Stosownie do tego, w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r. (zasada prawna), III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108, przyjęto, że pokrzywdzenie orzeczeniem, stanowiące warunek dopuszczalności środka zaskarżenia, musi oznaczać pokrzywdzenie sentencją orzeczenia, nie zaś jego motywami.

Z wywodów wniosku nie wynikało, aby przytoczone orzecznictwo, z uwzględnieniem poglądów doktryny i treści art. 384 k.p.c., nie było wystarczające do rozstrzygnięcia postawionych przez skarżącą wątpliwości. W kontekście powołanego w skardze postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2013 r., V CZ 44/13, dostrzec należało ponadto, że wyrażony w nim pogląd został wprost zanegowany w przywołanej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, w której wyjaśniono, że wynikał on z nietrafnego założenia, iż z prawomocności materialnej orzeczenia korzysta nie tylko jego sentencja, lecz także motywy (por. również wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2002 r., II CKN 831/00 i z dnia 12 października 2007 r., V CSK 261/07).

W tym stanie rzeczy, rozważania przedstawione we wniosku, w zestawieniu z orzecznictwem unijnym i dotychczasowym stanowiskiem Sądu Najwyższego, nie uzasadniały potrzeby kolejnej wypowiedzi Sądu Najwyższego w objętych wnioskiem kwestiach.

Należało zatem odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[as]

(K.G.)